

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Коваленка Станіслава Олеговича «Хоріоптоз великої рогатої худоби (поширення, діагностика та заходи боротьби)», що подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії галузі знань 21 Ветеринарна медицина за спеціальністю 211 Ветеринарна медицина

Актуальність теми дисертації. Забезпечення ветеринарного благополуччя щодо паразитарних хвороб є одним із факторів, яке впливає на можливість ефективного та рентабельного введення галузі тваринництва. Одним з поширених в усьому світі інвазійних захворювань великої рогатої худоби, що викликаються постійними ектопаразитами, є хоріоптоз. Наукова література свідчить, що хоріоптозну інвазію зареєстровано у великої рогатої худоби незалежно від її породи, віку та способу утримання практично в усіх кліматичних зонах.

Захворювання, викликане хоріоптесами, може набувати значного розповсюдження серед сприйнятливого поголів'я і завдає значних економічних збитків галузі.

Науковці свідчать, що хоріоптоз перебігає гостро, підгостро або хронічно, характеризується запаленням шкіри, свербіжем у місцях паразитування кліщів, випадінням волосся, потовщенням шкіри, наявністю на ній струпів, кірочок та тріщин, переважно в області кінцівок, кореня хвоста, а також виснаженням тварин. Все це у комплексі призводить до зниження їх продуктивності, зниження якості шкіри та племінної цінності тварин. Водночас, дані щодо особливостей фауни, епізоотології та клінічного перебігу хоріоптозу великої рогатої худоби на території України у доступних літературних джерелах відсутні.

Своєчасне і точне діагностування хвороби забезпечує високу ефективність проведення лікувально-профілактичних заходів. Відомо, що остаточний діагноз на хоріоптоз встановлюють на підставі лабораторних досліджень, а саме мікроскопії біологічного матеріалу (зіскрібків шкіри, кірочок) на наявність кліщів, личинкових стадій, яєць. Причому ці методи, переважно, застосовуються за більшості акарозів, що викликані акариформними кліщами, у різних видів тварин та людини. Також, важливим є ідентифікація хоріоптесів, що заснована на морфологічних та генетичних дослідженнях. Наразі підтверджено існування шести видів *Chorioptes*, а саме: *Ch. bovis*, *Ch. panda*, *Ch. texanus*, *Ch. sweatmani* sp. nov., *Ch. crewei* та *Ch. mydaus*. Разом з тим, в Україні відсутні дані щодо фауни хоріоптесів, які паразитують у великої рогатої худоби.

Останнім часом розроблено та запропоновано велику кількість препаратів, призначених для боротьби з членистоногими. Однак у більшості

випадків паразитичні кліщі досить швидко набувають стійкості до використовуваних препаратів, що змушує вчених розробляти та випробовувати нові інсектоакарицидні та інші хімічні засоби для боротьби з ектопаразитами тварин, зокрема й за хоріоптозу великої рогатої худоби.

У зв'язку з цим, актуальним є дослідження фауни, поширення, ефективності методів діагностики та лікувальних заходів за хоріоптозу великої рогатої худоби.

Зв'язок теми дисертації з науковими програмами, планами, темами університету та кафедри. Дисертаційна робота виконана згідно з планом ініціативної науково-дослідної теми кафедри паразитології та ветеринарно-санітарної експертизи факультету ветеринарної медицини Полтавського державного аграрного університету «Моніторинг, впровадження удосконалених методів діагностики, лікування та профілактика інвазійних хвороб тварин» (номер державної реєстрації 0121U00644, 2021–2024 рр.).

Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів. Автором самостійно проведено аналіз першоджерел наукової літератури з напрямку досліджень. Виконано відбір матеріалу та дослідження його за всіма методиками. Отримані результати статистично оброблені та узагальнені. Сформульовано висновки та практичні пропозиції виробництву. Вибір теми та напрямів досліджень дисертаційної роботи проведено спільно з науковим керівником. Низку виробничих і лабораторних експериментів дисертантом проведено спільно з науковими співробітниками, які є співавторами окремих публікацій, що включені до списку робіт, виконаних за темою дисертації.

Обсяг і структура роботи та її методичний рівень. Основний зміст дисертаційної роботи викладено на 124 сторінках комп'ютерного тексту і включає: вступ, огляд літератури і вибір напрямів досліджень, загальну методику та основні методи досліджень, результати досліджень, аналіз та узагальнення результатів досліджень, висновки, пропозиції виробництву. Робота ілюстрована 25 таблицями, 37 рисунками та містить 10 додатків. Список літератури містить 195 джерел, у тому числі – 150 латиницею.

Огляд літератури написаний автором логічно і послідовно. Зазначимо, що результати експериментів та висновки багатьох дослідників, що вивчали ці питання, ґрунтовно проаналізовані й лаконічно викладені. В кінці цього розділу автор надав висновки. Отже, огляд літератури викладений на достатньому науковому та методичному рівнях. Знання проблеми є важливою підставою того, що структура роботи, методичні підходи, експерименти і їх подальший аналіз взаємопов'язані та цілком обґрунтовані.

Дотримуючись методичної й логічної послідовності, дисертант розробив схеми проведення експериментальних досліджень на великій рогатій худобі. У цьому розділі описано основні методики досліджень, які є як сучасними, так і класичними. Це дало можливість автору отримати об'єктивний науковий матеріал. Проведено наступні дослідження: паразитологічні, акарологічні (ідентифікація збудника, визначення екстенсефективності та інтенсефективності препаратів); епізоотологічні (визначення екстенсивності, інтенсивності інвазії, вікової та сезонної динаміки, рівня контамінації об'єктів

довкілля); клінічні; зоотехнічні; морфометричні; мікроскопічні; статистичні, що сприяє глибокому розкриттю основних положень дисертації і свідчить про продуману концепцію роботи.

Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, не викликає сумніву. Обґрунтованість експериментальних даних підтверджується використанням сучасних методів досліджень, достатньою кількістю виконаних експериментів. Матеріали та методи досліджень, що використані здобувачем для вирішення поставлених завдань, відповідають меті роботи і дають можливість одержати обґрунтовані дані. Результати досліджень опрацьовані статистично, зведені у таблиці, узагальнені та детально опрацьовані.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації та її вірогідність підтверджується:

- високим методичним рівнем поставлених експериментів, логічністю та послідовністю виконання серій досліджень;
- достатньою для одержання вірогідних даних кількістю тварин, які були залучені до експериментів;
- математичною обробкою одержаних результатів, що дало можливість встановити їх вірогідність.

Отже, на основі вищенаведеного, робимо висновок, що ступінь достовірності й обґрунтованості отриманих результатів та запропонованих автором висновків і практичних рекомендацій, які впливають з результатів досліджень, є достатньо високим.

Ступінь новизни основних результатів дисертації порівняно з відомими дослідженнями аналогічного характеру. Отримано нові дані щодо поширення хоріоптозу великої рогатої худоби та особливостей його перебігу в умовах господарств Полтавської та Харківської областей. Встановлено, що середня екстенсивність хоріоптозної інвазії становить 21,23 %. Доведено, що хоріоптоз у великої рогатої худоби перебігає переважно у складі мікстинвазій (68,10 %), де домінуючими є двокомпонентні та трикомпонентні мікстинвазії паразитів (51,97 та 32,68 % відповідно). Найчастіше співчленами кліщів *Chorioptes* були паразитичні комахи *Bovicola bovis* (40,16 %), нематоди шлунково-кишкового тракту ряду *Strongylida* (31,10 %), видів *Strongyloides papillosus* (29,13 %) та *Trichuris* spp. (25,19 %).

Встановлена залежність показників інвазованості великої рогатої худоби хоріоптесами від їх віку та пори року. Максимальну ураженість виявлено у корів (EI – 30,45 %). Сезонна динаміка хоріоптозу великої рогатої худоби характеризується піком інвазії взимку та навесні (EI – 30,83 та 28,33 % відповідно). Отримано нові дані щодо клінічного перебігу хоріоптозу в корів залежно від показників інтенсивності інвазії та впливу кліщів на ріст та розвиток молодняка великої рогатої худоби.

Удосконалено, запропоновано й експериментально обґрунтовано ефективність та доцільність застосування виготовлення тимчасових мікропрепаратів з кліщів роду *Chorioptes*.

Вперше в Україні ідентифіковано кліщів виду *Chorioptes texanus*, виділених від великої рогатої худоби та отримано нові дані щодо їх морфометричної диференційної діагностики. Запропоновано використовувати 19 та 14 морфометричних показників для підвищення видової диференційної діагностики самців та самок *Ch. texanus*. Описано морфологічні ознаки, розташування та довжину 6 щетинок у самців, що є основними ключами у ідентифікації кліщів даного виду.

Визначено ефективність вітальних та смертальних методів лабораторної діагностики хоріоптозу великої рогатої худоби.

Встановлено терапевтичну ефективність сучасних препаратів з різними діючими речовинами та кратності застосування за хоріоптозу великої рогатої худоби. Виявлено високу терапевтичну ефективність триразового застосування бровермектину 1 % та себацилу 50 % (ЕЕ, ІЕ – 100 %).

Наукову новизну виконаної роботи підтверджено деклараційним патентом України на корисну модель: «Спосіб виготовлення тимчасових мікропрепаратів з кліщів роду *Chorioptes in toto*» № 155892.

Практичне значення результатів дослідження. Отримані результати розширюють та поглиблюють дані щодо особливостей поширення хоріоптозу великої рогатої худоби, методів лабораторної діагностики та диференційної діагностики *Chorioptes texanus*, засобів боротьби, а також можуть бути використані при розробці та організації науково обґрунтованих ветеринарно-профілактичних, ветеринарно-діагностичних заходів за хоріоптозу великої рогатої худоби.

Матеріали дисертаційної роботи увійшли до «Рекомендацій з діагностики, заходів боротьби та профілактики за хоріоптозу великої рогатої худоби», затверджених вченою радою Інституту ветеринарної медицини Національної академії аграрних наук України (протокол № 10 від 21.12.2023 р.).

Результати експериментальних досліджень використовуються в науково-дослідній роботі та навчальному процесі на факультетах ветеринарної медицини закладів вищої освіти України: Полтавському державному аграрному університеті; Поліському національному університеті; Білоцерківському національному аграрному університеті; Сумському національному аграрному університеті; Львівському національному університеті ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького; Дніпровському державному аграрно-економічному університеті.

Повнота опублікування результатів дисертації та особистий внесок здобувача до всіх наукових публікацій, опублікованих із співавторами та зарахованих за темою дисертації. За темою дисертаційної роботи опубліковано 15 наукових праць, у тому числі: 5 статей у фахових наукових виданнях України (4 із них – одноосібно), 1 стаття у науковому виданні, що включене до наукометричної бази даних Scopus, Web of Science, 7 тез доповідей на наукових конференціях, один патент України на корисну модель та одні методичні рекомендації.

Список праць, опублікований за темою дисертації:

Публікації у виданнях, що включені до наукометричних баз даних Scopus, Web of Science Core Collection

1. Melnychuk V., Kovalenko S., Yevstafieva V., Korchan L., Kone M., Titarenko O., Nikiforova O. Morphological features of the causative agent of chorioptic mange isolated from cattle. *Regulatory Mechanisms in Biosystems*. 2024. № 15 (1). P. 76–82. <https://doi.org/10.15421/022411> (Здобувач провів виділення *Chorioptes texanus* від великої рогатої худоби, визначив особливості їх морфометричної будови та підготував статтю до публікації).

Публікації у фахових виданнях України категорії Б

2. Коваленко С. О. Поширення та особливості перебігу хоріоптозу великої рогатої худоби в складі мікстінвазій у господарствах Полтавського району. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій. Серія: Ветеринарні науки*. 2021. № 23 (104). С. 126-130. <https://doi.org/10.32718/nvlvet10420>

3. Коваленко С. О. Порівняльна ефективність мортальних та вітальних методів лабораторної діагностики хоріоптозу у великої рогатої худоби. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2021. № 4. С. 221–226. <https://doi.org/10.31210/visnyk2021.04.29>

4. Коваленко С. О. Ефективність лікувальних заходів за хоріоптозу великої рогатої худоби. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій. Серія: Ветеринарні науки*. 2022. № 24 (105). С. 135–140. <https://doi.org/10.32718/nvlvet10519>

5. Коваленко С. О., Мельничук В. В. Ефективність запропонованого способу виготовлення тимчасових мікропрепаратів кліщів роду *Chorioptes*. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2022. № 4. С. 119–125. <https://doi.org/10.31210/visnyk2022.04.14> (Здобувач провів випробування запропонованого способу виготовлення мікропрепаратів з кліщів *Chorioptes* та підготував статтю до публікації).

6. Коваленко С. О. Рівень контамінації об'єктів довкілля за хоріоптозу великої рогатої худоби. *Scientific Progress & Innovations*. 2023. № 26 (4). С. 99–103. <https://doi.org/10.31210/spi2023.26.04.17> (Здобувач визначив рівень контамінації об'єктів довкілля кліщами *Chorioptes* та підготував статтю до публікації).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Коваленко С. О., Мельничук В. В. Вплив хоріоптозно-бовікольно-інвазії на показники росту та розвитку молодняку великої рогатої худоби. *Вирішення сучасних проблем у ветеринарній медицині. Матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет – конференції (15–16 лютого 2022, м. Полтава)*. Полтава: ПДАУ, 2022. С. 78–81. (Здобувач визначив середньодобові прирости у молодняку великої рогатої худоби за

асоціативного перебігу хоріоптесів і бовікол та підготував тези до публікації).

8. Коваленко С. О. Особливості поширення та перебігу хоріоптозу великої рогатої худоби на території окремих територіальних громад Полтавської області. *Актуальні аспекти біології тварин, ветеринарної медицини та ветеринарно-санітарної експертизи. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції викладачів і здобувачів вищої освіти*

(16–17 червня 2022, м. Дніпро). Дніпро, 2022. С. 86–88.

9. Коваленко С. О., Мельничук В. В. Клінічний перебіг хоріоптозу великої рогатої худоби за низької інтенсивності інвазії. *Вирішення сучасних проблем у ветеринарній медицині. Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (20–21 лютого 2023, м. Полтава). Полтава: ПДАУ, 2023. С. 66–69. (Здобувач дослідив клінічний перебіг хоріоптозу в корів за низької інтенсивності інвазії та підготував тези до публікації).*

10. Коваленко С. О. Клінічний перебіг хоріоптозу за середнього рівня інвазованості великої рогатої худоби. *Актуальні проблеми сучасної науки: теоретичні та практичні дослідження молодих учених. Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції (26–27 квітня 2023, м. Полтава). Полтава, 2023. С. 44–46.*

11. Коваленко С. О., Мельничук В. В. Клінічні ознаки хоріоптозу в корів за високих показників інтенсивності інвазії. *Актуальні питання ветеринарної медицини: реалії та перспективи. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції науковців, викладачів та аспірантів (23 травня 2023, м. Харків). Харків, 2023. С. 72–74. (Здобувач дослідив клінічний перебіг хоріоптозу в корів за високої інтенсивності інвазії та підготував тези до публікації).*

12. Коваленко С. О. Поширення хоріоптозу великої рогатої худоби у приватних господарствах Лубенського район. *Вирішення сучасних проблем у ветеринарній медицині. Матеріали IX Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (15–16 лютого 2024, м. Полтава). Полтава: ПДАУ, 2024. С. 98–101.*

13. Коваленко С. О. Вплив хоріоптозної інвазії на ріст та розвиток молодняку великої рогатої худоби. *Сучасні епідемічні виклики в концепції «Єдине здоров'я». Матеріали V щорічної міжнародної науково-практичної конференції (21 травня 2024, м. Тернопіль). Тернопіль, 2024. С. 23.*

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

14. Коваленко С. О., Мельничук В. В., Євстаф'єва В. О., Ничик С. А., Гудзь Н. В. Спосіб виготовлення тимчасових мікропрепаратів з кліщів роду *Chorioptes in toto*: пат. № 155892, Україна: МПК G01N 1/28 (2006.01) G01N 21/01 (2006.01) u 2023 04057; заявл. 28.08.2023 ; опубл. 17.04.2024. Бюл. № 16. 4 с. (Здобувач експериментально обґрунтував спосіб виготовлення

тимчасових мікропрепаратів кліщів роду *Chorioptes in toto* та підготував матеріали для патенту).

15. **Коваленко С. О.**, Мельничук В. В., Євстаф'єва В. О. Рекомендації з діагностики, заходів боротьби та профілактики за хоріоптозу великої рогатої худоби. Полтава, 2024. 31 с. (Здобувач проаналізував літературні дані, провів експериментальні дослідження та підготував матеріали для методичних рекомендацій).

Висновок

Дисертаційна робота Коваленка Станіслава Олеговича на тему: «Хоріоптоз великої рогатої худоби (поширення, діагностика та заходи боротьби)» оформлена згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та МОН України від 31.05.2019 № 759 зі змінам і доповненнями, є завершеною науково-дослідною роботою, яка за актуальністю обраної теми, науковою новизною, теоретичним та практичним значенням отриманих результатів, рівнем і обсягом виконаних досліджень, повністю відповідає вимогам, що передбачені Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р. та № 502 від 19.05.2023 р.), і рекомендована до проведення публічного захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії галузі знань 21 Ветеринарна медицина за спеціальністю 211 Ветеринарна медицина.

Рішення прийняте відкритим голосуванням:

за – 19

проти – 0

утримались – 0

Голова засідання:

професор кафедри інфекційної патології,
гігієни, санітарії та біобезпеки

Полтавського державного аграрного університету,
доктор ветеринарних наук, професор

Андрій ЗАМАЗІЙ

Секретар засідання:

доцент кафедри ветеринарно-санітарної експертизи

Полтавського державного аграрного університету,

кандидат ветеринарних наук, доцент,

Леонід КОРЧАН

«11» липня 2024 р.

